

## EDİTÖRE MEKTUP

### *Letter to the Editor*

## SALGIN HASTALIKLARA DAİR VERİLERİN TUTULMASINDAKİ GÜÇLÜKLER: ANTİKİTE

Caner ÖVET<sup>1</sup>

Geliş Tarihi: 12/03/2024

Kabul Tarihi: 18/04/2024

Sayın Editör,

İncil’de Yuhanna’nın Mektupları olarak bilinen kısımda yedi mühürle ilgili ayetler bulunmakla birlikte ilk dört mührün Mahşerin Dört Atlısı olarak bilinen mitle ilişkilidir (Vahiy 6:1-7). Buradan hareketle, insanlık tarihinde ayrı bir yer tutan salgın hastalıklar sıklıkla teolojik yorumlamaya göre ilk ya da dördüncü atıyla ilişkilendirilmiştir.

Antikite, salgın hastalıklar tarihi açısından hem ilgi çekici hem de zorlayıcı bir unsurdur. Günümüzdeki gibi epidemiyolojik istatistiklerin tutulmasının tarihsel açıdan olanaksızlığının yanı sıra bilgi ve belgelerin günümüze kadar ulaşamaması da söz konusudur. Çoğu zaman bilgiler ya hiç

---

<sup>1</sup> Dr. Veteriner Hekim, Tarım ve Orman Bakanlığı, caner.ovet@tarimorman.gov.tr,  
ORCID: 0000-0002-8682-0143

belgelendirilmemiş ya da belli kişilerce belgelendirilmiştir. Bu da kii zaman karşılaştırma yapılmasını olanaksız hâle getirmektedir.

Tarihi bilgilere göre kayıtlara geçen (M.Ö. 5. asır) ilk salgın hastalık Atina Vebası'dır. Bundan önceki tarihlerde de kimi kaynaklarda (Antik Mısır ve Hitit) salgınlardan bahsedilse de neredeyse hiçbir detay (ortaya çıkışı, coğrafi boyut, ölüm sayısı vb) verilmediğinden bu salgınlara sadece yaşandığı varsayılmaktadır. Veba'ya dair tek tarihi kaynak Atinalı General Tukididis'in yazdığı Peloponez Savaşı adlı kitaptır.

Jüstinyen Vebası'na dair kaynaklar sınırlı olmakla birlikte 541 yılında Mısır'da ortaya çıkıp 767 yılına kadar kendini gösteren vebanın iki asırdan fazla sürede yüz milyona yakın insanı öldürdüğü tahmin edilmektedir. Veba'nın görüldüğü ilk yılda 30-50 milyon ölüme sebep olduğu (Aras ve Kılıç Aras, 2024) tartışmalı olmakla birlikte bu sayının altıncı asır boyunca meydana geldiği sanılmaktadır (Eisenberg ve Mordechai, 2020). Jüstinyen Vebası'nın iki önemli tarihsel kaynağı Tours piskoposu Gregorius ve ünlü Bizans tarihçisi Prokopius'tur (Bystrický, 2023).

Kara Ölüm ile Kara Veba sıklıkla aynı adla anılmakla birlikte her iki hastalık da *Yersinia pestis* adlı bakterinin sebep olduğu Bubonik Veba'dır. Kara Ölüm, daha çok kayıtlara 1347 (kimi kaynaklara göre 1346) yılında giren ve beş yıllık sürede tahminlere göre Avrupa nüfusunun üçte birini ortadan kaldıran en şiddetli ikinci Veba salgını olarak kabul edilmektedir. Beklenmedik bir şekilde Avrupa'yı vuran salgının getirdiği biyolojik ve sosyal yıkımın etkisiyle özellikle bu adı aldığı düşünülmektedir. Tarihçi Robert S. Gottfried'e göre Kara Ölüm ile ilgili en önemli tarihi kaynak Papa VI. Clement'tir (Tignor ve diğerleri, 2014). Papa verdiği talimatlarla salgın süresince ölümlerin kayda alınmasını sağlamıştır. Sayılar kesin olmamakla birlikte 75 milyon olduğu sanılan Hristiyan Avrupa nüfusunun 23 milyon 840 bini Veba'dan ölmüştür. Yaklaşık beş yıl süren Kara Ölüm'ün ardından Kara Veba yirminci asrın başlarına kadar muhtelif salgınlar şeklinde ortaya çıkarak kendini göstermiştir. Kara Veba 14. asırda ikinci büyük Veba salgınıyla başlayıp 1800lerin sonlarına kadar geçen sürede tüm Avrasya'da 200 milyona yakın insanın ölümüne sebep olmuştur.

Sonuç olarak antik ve orta çağ salgınlarında epidemiyolojik verilerin tutulmasının tarihsel açıdan zorluğu, bazen de olanaksızlığı nedeniyle günümüzde bu dönemlerde görülen salgınların meydana getirdiği ölüm sayıları genel anlamda tahmini olarak hesaplanmaktadır.

#### **KAYNAKÇA**

ARAS, Tünay, KILIÇ ARAS Kibariye, “Uygarlık Tarihinde Salgınların Toplumsal Etkilerine Kısa Bir Bakış ve COVID-19 Analizi: Geleneksel Derleme”, Türkiye Klinikleri J Med Ethics, C. 32, Sa. 1, 2024, s. 76-86.

BYSTRICKÝ, Peter, “The Justinian Plague in literary sources. In Forum Historiae. Časopis a portál pre históriu a príbuzné spoločenské vedy”, C. 17, Sa. 1, 2023, s. 11-31.

EISENBERG, Merle, MORDECHAI, Lee, “The Justinianic plague and global pandemics: The making of the plague concept”, The American Historical Review, C. 125, Sa. 5, 2020, s. 1632-1667.

TIGNOR, Robert, BROWN, Peter, LIU, Xinru, SHAW, Brend, ADELMAN, Jeremy, ELMAN, Benjamin, “Worlds Together, Worlds Apart, Volume 1: Beginnings to the 15th Century” New York, London: W.W Norton & Company, 2014.